

Jasmin HODŽIĆ (Mostar)
Fakultet humanističkih nauka u Mostaru
lingvostop@yahoo.com

GLAGOLSKKE DOPUNE GLAGOLSKOM PREDIKATU

U razradi ove teme uzimaju se u obzir određeni sintaksički kriteriji pomoću kojih se može ustanoviti šta sve ulazi u sastav glagolskog predikata kao samostalnog rečeničnog konstituenta. U razmatranju toga pitanja javljaju se određene dileme oko međusobnog odnosa glagolskih (verbativnih) rečeničnih konstituenata u složenim sintaksičkim strukturama. Do dileme dolazi zbog nesrazmjera između gramatičkih kao formalnih i figurativnih kao semantičkih kriterija. Tako se ovom prilikom daje pregled nekih teorijskih postavki o glagolskom predikatu i njegovim verbativnim dopunama te shodno tome izvodi klasifikacija glagolskih složenih sintaksičkih struktura.

Ključne riječi: *glagolski predikat, komplementacija, nominalizacija, složena rečenica, gramatika, semantika*

Uvod

Kada govorimo o određenoj sintaksičkoj funkciji rečeničnih članova (konstituenata), potrebno je imati u vidu njihov sastav (vrstu) i njihovo značenje, srazmjerno čemu se u odnosu prema drugim riječima (konstituentima) određuje i njihova uloga u rečenici. Tako, već tradicionalno, s predikatom i subjektom kao osnovnim dijelovima rečenice, uzimajući u obzir i njihove dopune odnosno dodatke, određene vrste riječi su predodređene za pojedine funkcije u rečenici; glagoli stoje u službi predikata, imenice u službi objekta ili subjekta, pridjevi u službi atributa, te prilazi u službi adverbijalnih odredbi. Međutim, iako je morfologija važan faktor u sintaksi, ovdje morfološki kriterij dakako da neće biti dovoljan, jer svakako da imamo slučajeve gdje (ne) očekivano funkcije rečeničnih konstituenata bivaju i drukčije raspoređene.

Pitanje strukture predikata kao pitanje njegove tipologije u domaćoj literaturi uglavnom je riješeno na način da su svi predikati prvo podijeljeni na glagolske i imenske (neglagolske), a zatim i na proste i složene. Tzv. *složeni*

predikat dalje je podijeljen na složeni glagolski predikat, te složeni neglagolski, u šta spadaju kopulativni, semikopulativni, dekompoirani, frazeološki, itd. (v. Hadžić: 2011 i Brkić: 2011¹). Ovaj rad bavi se sintaksom složenih rečeničnih struktura u kojima je i glagolski predikat, pa će za ispitivanje u obzir doći spojevi dva ili više glagola, odnosno, strukture sa predikatom u čijem je sastavu samo glagol, i dopunom predikatu koja je također glagol.

O sličnim problemima u radovima nešto novijeg datuma posebno izdvajam teme koje je obrađivala V. Ružić (2006), a zatim i sljedeći autori: J. Moskvljević (2004), S. Kordić (1995 i 2002), M. Riđanović (2003), B. Belić (2005), M. Ivić (2008), P. Piper (1999) te M. Radovanović (2004) i dr.

O tome kako je kod nas shvaćen termin *dopuna* dosta je pisao H. Bulić (2011), gdje se slično kao što su to uradili E. Hadžić (2011), te E. Brkić (2011), opširno i dobro pokazuje pregled stajališta naših sintaksičara o datom problemu, a zatim daje i neko zaključno viđenje o tome.

Pod terminom *glagolski predikat* podrazumijevam onaj predikat koji je sastavljen samo od glagola. Pod verbatimnom ili *glagolskom dopunom*² podrazumijevam samostalan glagol u ličnom glagolskom obliku ili u infinitivu, a koji se veže za odgovarajući upravni glagol.

Od postojećih nekoliko sintaksičkih procesa (strukture) koji su relevantni za obradu ove teme i koji su usko povezani s njom, ukazaćemo na sljedeće dvije pojave, a to su: *komplementacija* i *nominalizacija*.

1.0. Komplementacija i nominalizacija vs. predikat

Shodno različitom određenju termina *dopuna* različito se u našoj literaturi shvata i proces komplementacije. (v. Bulić: 2011). S obzirom na to da pojava komplementiranja po svojoj prirodi označava proces upotpunjavanja do cjeline, odnosno, do punine (*dopuna*, *lat.* complementum $\simeq$ complere: ispuniti), u sintaksi ćemo taj pojam uzeti kao oznaku procesa kojim se upotpunjuje smisao predikata koji svojim značenjem skoro uvijek obavezno zahtijeva takvu dopunu. Znači li to da je predikat (glagol) kojem treba komplement po svome smislu nepotpun, i šta znači ako je nepotpun? Je li time nema svoje značenje?

¹ Ova godina je po pitanju obrađenih tema iz sintakse našeg jezika čini se dosta bila naklonjena obradi tematike iz tipologije predikata, zbog čega donosim pregledno jedan diplomski i jedan magistarski rad na ovu temu, u kojima se za veliku pohvalu može istać činjenica da donose dobro obrađen pregled svih stajališta domaćih gramatičara kada je u pitanju tipologija predikata. (v. Hadžić:2011, Brkić: 2011)

² Iako se ovdje radi o komplementu koji se veže uz glagol, ne treba miješati termine (verbativna) glagolska dopuna i dopuna glagolu. Verbativna dopuna glagolu odnosi se na komplement u glagolskoj formi, na glagol kao komplement upravnom glagolu. Dakle, radi se o spoju dva glagola. A dopuna glagolu može da bude i neverbativna.

Još davnih 50-ih godina prošlog vijeka, jedan naš lingvista dao je najznačajnije detaljne upute o sintaksičkim pitanjima u našem jeziku; Miodrag S. Lalević (1957) u *Priručniku za nastavu sintakse srpskohrvatskog jezika*. Najnovije postavke u našim priručnicima i gramatikama, bar kada je u pitanju tema o kojoj govorimo, skoro da se od svega toga ni po čemu ne razlikuju. Međutim, odmah treba naglasiti da u pomenutom priručniku, kao jednom od najopširnijih i najstarijih priručnika iz sintakse našeg jezika, naime itekako da ima velikih propusta, a koji se ipak nekako uspijevaju održati čak i u modernim tumačenjima sintaksičkih pitanja u nas. Također, priroda svih propusta može da se svede na jedan jedini problem: odabir gramatičkog i/ili semantičkog kriterija? Naime, često se, ne vodeći računa o formalnom gramatičkom već o grubo postavljenom semantičkom kriteriju u analizi, dogodi da nas semantika „prevari“ pa u strukturu jednog rečeničnog konstituenta uvedemo i više drugih, funkcionalno i značenjski sasvim cjelovitih i kompletnih jedinica, ne pitajući se kakav je odnos među riječima unutar date strukture? A, sintaksu upravo to najviše treba da zanima! Odnos među svim riječima u rečenici. Tako će Lalević (1957) rečenicu koja nam govori da se neko nalazi *iza kuće* gramatički (sintaksički) protumačiti kao da takva rečenica uopšte nema mjesnog adverbijala, i da se, u tom slučaju, taj adverbijalni izraz uokviruje u sastav predikata. Da je rečeno da je neko *na telefonu* (što je M. Lalević isto tako svojevremeno glasno zagovarao kao negramatično) itekako bi se dalo razumjeti da pri tom možda to znači da neko *telefonira* što svakako jeste predikat (bez adverbijala), ali kako sličan izraz napraviti od informacije da je neko *iza kuće*??? Također, kada govori o nekim glagolskim dopunama predikatu (što se nas pobliže tiče), M. Lalević na više mjesta napominje da se tu stvarno zapravo radi o *objektu* (infinitiv, v. niže). Ipak, iz određenih (ne)svrsishodnih razloga, taj se objekt svrstava u sastav predikata?! Napomenimo da od novijih priručnika iz jezika jedino M. Riđanović (2003) govori o glagolu koji je dopuna predikatu, a koji nije predikat već objekt, ili objekatska rečenica. I, zaista, ako već oblik infinitiva može biti subjekt, kao u primjeru (1) *Čitati je zabavno*³, zašto isti oblik infinitiva ne može da bude i objekt, (2) *Volim čitati*, ili prošireno, objekatska rečenica (3) *Volim da čitam*; baš kao što subjekt iz primjera (1) možemo proširiti (1a) *Čitati knjige je zabavno*, i tako dobiti proširenu subjekatsku formu? Dakle, komplement (dopuna) ostvaruje se tamo gdje je potrebno upotpuniti i proširiti postojeće značenje upravnog glagola, kao u primjerima: *Pisati pismo*, *Voljeti pjevanje*, *Moći raditi*, i sl.⁴

³ Upitno je čak da li je ispravno smatrati taj infinitiv subjektom (temom). Uporedi: *Biće zabavno čitati romane* / *Biće zabavno da čitamo romane* / *Biće zabavno kad budemo čitali romane*.

⁴ Predikat svoje značenje širi dodavanjem objekta ili adverbijalne odredbe. Razlika između komplementacije i modifikacije ogleda se u razlici između objekatske dopune i adverbijala. (v. Riđanović 2003: 98)

Proces nominalizacije ima za posljedicu preobražaj glagolskih u imenske forme. Iako proces *infinitivizacije* neki autori neće svesti pod nominalizaciju (v. Pranjković: 1996), treba napomenuti da za razliku od forme prezenta, oblikom infinitiva ne možemo izraziti predikativnost; a s druge strane, i glagolska *imenica* kao i infinitiv može imati dopunu, up. (1) *Ne volim gledanje filmova*, (2) *Ne volim da gledam filmove*, (3) *Ne volim gledati filmove*.

Postavlja se pitanje šta je sa složenim glagolskim oblicima? Dakako, to je riješeno na nivou morfologije. A, naravno da nije isto futuralno značenje enklitičkog oblika tvorbenog pomoćnog glagola *htjeti* u primjeru (4) *Oni će ići na more* i (4a) *Oni hoće da idu na more*, sa značenjem želje (namjere, pristanka) iskazane prezentom. Sastav predikata dakako u oba primjera određuje lični glagolski oblik. U primjeru (4) samo je jedan, futur. Već je u odjeljku 1.0. pokazana funkcija nominalizirane forme, za što je ovdje dovoljno uporediti primjere sa ili bez nominalizacije; što su primjeri (1), (2) i (3) iz ovog odjeljka.

1.1. Komplementi predikatu: subjekt i objekt

Već smo u odjeljku 1.0. pokrenuli raspravu o infinitivu koji preuzima ili funkciju subjekta, ili funkciju objekta. Infinitiv nam je poznat kao bezlični glagolski oblik. Njegova gramatička svojstva čine ga bliskim glagolskoj imenici. Poznato je infinitivno svojstvo nepredikativnosti. Uporedimo pak primjere koji slijede.

- (1) *Pušenje je zabranjeno* (1a) *Pušiti je zabranjeno* (1b) *Zabranjeno je pušiti*
- (2) *Spavanje je potrebno* (2a) *Spavati je potrebno* (2b) *Potrebno je spavati*
- (3) *Pjevanje je preporučeno* (3a) *Pjevati je preporučeno* (3b) *Preporučeno je pjevati*
- (4) *Pušenje je ružno* (4a) *Pušiti je ružno* (4b) *Ružno je pušiti*
- (5) *Spavanje je dosadno* (5a) *Spavati je dosadno* (5b) *Dosadno je spavati*
- (6) *Pjevanje je lijepo* i (6a) *Pjevati je lijepo* (6b) *Lijepo je pjevati*
- (7) *Pušenje je smrt* (7a) *Pušiti je smrt* (7b) *Smrt je pušiti*
- (8) *Spavanje je uživanje* (8a) *Spavati je uživanje* (8b) *Uživanje je spavati*
- (9) *Pjevanje je zadovoljstvo* (9a) *Pjevati je zadovoljstvo* (9b) *Zadovoljstvo je pjevati*

Ti primjeri sadrže *kopulu* „je“ uz koji se vežu imenice, glagolske imenice, infinitiv, pridjevi, glagolski pridjevi (trpni); a naravno, tu mogu doći i zamjenice, brojevi, oblici pridjeva radnog, ali i prilozi. Ipak, prethodni primjeri razlikuju se od primjera (10) *On je ovdje* i (11) *On je došao*, gdje u primjeru (11) odmah prepoznavamo složeni glagolski oblik, perfekt, a u primjeru (10) prezent glagola *jesam/biti* ima egzistencijalnu semantiku: nalaziti se, biti, postojati; pa „je“ pri tom i ne shvatamo kao kopulu.

Treba dobro osjetiti razliku među vrstama tzv. imenskog dijela predikata u primjerima od (1) do (6). Onda kada u sastavu imenskog predikata imamo pridjev koji je bliži čistom pridjevu nego glagolu, takav imenski dio može da se objasni kao dopuna koja se veže za subjekt, kao odredba subjektu, najzad, kao atribut: *Lijepo pjevanje*. Takvi su primjeri i ostalih imenskih predikata sličnog sastava: *Ja sam student*, *On je mršav*, *To je ovo*, *Staklo je čisto*. Da, to isto jeste i subjekatsko-predikatska veza, ali ovdje se govori o drugoj vrsti odnosa (v. Rđanović: 2003. i Stanojčić/Popović: 2005).

Vidimo da su svi primjeri od (1b) do (6b) dati tako da infinitiv označava objekatsku dopunu⁵, koja može da se iskaže i komplementnim rečenicama:

(1b1) *Zabranjeno je da se puši/ Zabranjuje se da se puši*

(2b1) *Potrebno je da se spava/ Treba da se spava*

(3b1) *Preporučeno je da se pjeva/ Preporučuje se da se pjeva*

(...) itd.

A, u primjerima od (4) do (6) dopunjuje se subjekt:

(4) *Pušenje je ružno*

(5) *Spavanje je dosadno*

(6) *Pjevanje je lijepo*

Uporedi promjenu akcenta i funkcije subjekta i/ili objekta:

(6) *Pjevanje je lijépo*, sa

(6b) *Lijépo je pjevati = Valja (treba) pjevati/ Treba da se pjeva*

A takvi su i drugi primjeri s opisnim pridjevom. Ili primjer u kojem ne dolazi do promjene u akcentu: (3) *Pjevanje je preporučeno* = *Preporučeno je da se pjeva/Preporučljivo je da se pjeva*

⁵ Iako Rđanović (2003) u takvim primjerima zapravo infinitiv smatra jezgrom imenskog predikata: *Najbolje je otići*. (str. 99). Ipak, ako izraze „najbolje je“, „lijepo je“ i sl. protumačimo kao (6b) (v. gore), dobijemo da je infinitiv u funkciji objekta, kao što je to opisano u drugim slučajevima u kojima je infinitiv objekat.

Treba dakle ispitati karakter supstantiva koji se veže uz kopulu „je“ u sastavu tzv. „imenskog predikata“. Uz kopulu je pri tom može stajati svaki supstantiv: imenica, pridjev, zamjenica, prilog i broj; ali i riječi s glagolskim osobinama: glagolski pridjevi radni i trpni, ili glagolska imenica.

Zato je potrebno u različitim spojevima prepoznati pravu ulogu enklitičkog oblika prezenta pomoćnog glagola *jesam/bit*:

1. *enklitički oblik jesam/bit* kao pomoćni glagol u sastavu složenog glagolskog oblika
2. *egzistencijalno biti/jesam*, s punim značenjem
3. *enklitičko biti* kao dio glagolske fraze (zajedno s imenskim dijelom)
4. *kopula „je“* koja imenski dodatak povezuje sa subjektom.

Shodno tome, a vodeći računa o funkciji infinitiva ili supstantivne dopune uz enklitiku „je“, mogu se razvrstati svi razmatrani primjeri isto tako u četiri grupe, i to:

1. *Primjeri u kojima imenski dio zajedno s kopulom tvori glagolski oblik*, v. pr. (11)
2. *Primjeri u kojima je imenski dio adverbijal, a enklitika ima egzistencijalnu semantiku*, v. pr. (10)
3. *Primjeri u kojima imenski dio zajedno s enklitikom tvori glagolsku frazu*, v. pr. (1b)-(9b)
4. *Primjeri u kojima je imenski dio predikata ustvari dopuna subjektu (identifikacija, kvalifikacija)*, v. pr. (4)-(9).⁶

Dakle, u primjerima gdje se nalazi infinitiv on je u funkciji objekta. U vezi s kopulom tada stoji ili imenica, ili glagolski pridjev trpni, ili obični pridjev. Prilozi u spoju s kopulom daju joj značenje egzistencije i oni su u funkciji adverbijalne odredbe. Također, i „obični“ i glagolski pridjevi i imenice (obične i glagolske) u funkciji su i dopune subjektu (SC = subject complement), dodatno opisujući subjekt koji je supstantiv, pa bi se takvi spojevi mogli smatrati imenskim predikatom (subjekatsko-predikatskom vezom), za što opet u literaturi ne postoji koncenzus. Pravi imenski predikat zasigurno

⁶ Treba prokomentarisati i primjere koje nismo razvrstali. Naime, primjeri (1a)-(9a) bliži su primjerima (1b)-(9b) nego primjerima (1)-(9) osim ako se u njima kod infinitiva „ne gleda“ na oblik riječi (na riječ), već samo na leksem (na pojavu), a što je bliže primjerima (1)-(9). Tako je slično sa primjerima: *I je veznik*, *Raditi je glagol* – u kojima se ne uzima u obzir funkcionisanje riječi u rečenici, već se ta riječ izdvaja kao pojam, pa je zato i nije validno posmatrati kao prirodan iskaz za sintaksičku analizu.

jeste spoj kopule i supstantiva koji ima jedinstveno značenje, a što je opet svojevrsna dekompozicija, odnosno, fraza.

Glagolski pridjev trpni za razliku od opisnog pridjeva ima glagolsku komponentu u sebi, pa je sposoban da bude nosilac predikata (pr. *potrebno je > treba*), a s druge strane, kopula u vezi s opisnim pridjevom daje frazu jedinstvenog značenja (pr. *lijepo je < valja, valjalo bi, trebalo bi.*) A uloga glagolskog pridjeva radnog već je poznata u tvorbi složenih glagolskih oblika. Dakle, „nevolju“ jedino pravi obični opisni pridjev koji u sebi nema ništa glagolsko kao što je to slušaj s radnim i trpnim pridjevima. Zato je opisni pridjev podesan u vezi s kopulom *biti* ponijeti ulogu tzv. imenskog predikata koji traži dopunu. (Ako je dopuna u infinitivu, radi se o jezgru tog predikata, ili o OBJEKTU, a ako je dopuna klauzom da+pezent, imamo složenu rečenicu.)

Ili, opisni pridjev uz kopulu može biti (supstantivno-atributivni) komplement subjektu u slučaju da ulogu subjekta ne preuzima infinitiv, pošto se, u sprezi s infinitivom takav spoj preoblikuje u frazu s modalnom komponentom (tj. modusom) u značenju u kojem kopula „biti“ poprima značenje obaveze, prijedloga, potrebe, želje, slično kao u obliku potencijala, konktetno u obliku optativa: *Ja bih došao > Želim doći. Valjalo bi da dođem. Potrebno je da dođem.* Tako i: *Najbolje je otići > najbolje je < treba.* Slična uloga kopule ostvarena je u primjerima: *Nama je raditi; Učiti je, ako se hoće položiti* – što je opet optativ, željeni način!

Dilema *subjekt /objekt* najbolje će biti vidljiva u složenim sintaksičkim strukturama u kojima se cijela klauza može zamijeniti referencijalnom zamjenicom (supstantivom) koja u tom slučaju može ponijeti ulogu teme (subjekta); ili ako se ta zamjena ne izvrši, imaćemo strukturu koja upućuje na objekatsku formu. Dakle, u sljedećem primjerima imamo slučajeve objekta, objekatske rečenice u sprezi sa subjektom, subjekatskom rečenicom:

(4a1) *Da se puši, (to) je ružno (to nije dobro) / pušiti, (to) je ružno (to nije dobro) (raditi)*

(5a1) *Da se spava, (to) je dosadno/ Spavati, (to) je dosadno*

(6a1) *Da se pjeva, (to) je lijepo/ Pjevati, (to) je lijepo⁷*

2.0. Postoji li složeni (glagolski) predikat?

Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, naročito prethodni odjeljak (1.1), nameće se zaključak da ono što se u našoj literaturi većinom naziva kao „složeni glagolski predikat“ zapravo jeste ili predikat u ličnom glagolskom obliku (upravni glagol) koji ima svoj verbativni komplement u u obliku infini-

⁷ Veznik da može da se zamijeni veznikom – prilogom *kad*: *Kad se pjeva, to je ružno...itd.*

tiva i u funkciji objekta, ili, ako se infinitivna forma zamjenjuje formulacijom „da+prezent“, u tom slučaju se radi o dvije posebne klauze, jednoj glavnoj (upravnoj) i drugoj zavisnoj (komplementnoj) subordiniranoj klauzi.

Osim što se slično stajalište može naći kod M. Riđanovića: „Ne postoji nikakav ‘složeni’ predikat“ (Riđanović: 2003:123), korektni zaključci toga tipa mogu se izvesti i iz citata koji pripadaju autorima sa suprotnim stajalištem. Naime, već kod M. Lalevića kada komentariše primjer „predikata“ *On će naučiti pevati*, stoji da: „Jasno će biti da je *pevanje* ili *pesma* objekat učenja, pa je stoga i značenje infinitiva *pevati* objekat glagola *naučiti*“ (Lalević 1957:94). Na drugom mjestu, komentarišući slučaj objekta uz prelazne glagole, isti autor u sastav predikata ovaj put uvrštava čiste⁸ supstantive – *Pruži mu ruku, Digni glavu, Počni rad* – ali za iste kaže da: „U svim tim slučajevima imamo formalno predikat kazan prelaznim glagolom, a prema njemu je objekat kao neophodan elemenat glagolske radnje“ (Lalević 1957:118). Ipak, imenice *ruka, glava i rad*, kako se iz narednog citata vidi, biće svrstane u sastav predikata: „U takvim slučajevima objekat postoji samo formalno, ali je stvaran, smislom uklopljen ne samo prosto u predikatsku sintagmu nego baš u sam predikat“ (Lalević 1957:118).⁹

Dalje, u gramatici čiji su autori Ž. Stanojičić i Lj. Popović (2005) ima zanimljivih stajališta o složenom predikatu: „Upotrebom modalnog ili faznog glagola u rečenici nastaje konstrukcija koja se zove *složeni predikat*.“ (Ž. Stanojičić, Lj. Popović 2005:256). Dalje, u istom udžbeniku stoji da: „...dopunski deo kod složenog glagolskog predikata čini glagol punog značenja upotrebljen u obliku *prezenta* (kongruentnog sa subjektom) ili u obliku *infinitiva*: *Ivan je hteo da kupi karte za bioskop/Ivan je počeo pisati pismo*. (Ž. Stanojičić, Lj. Popović 2005:256-257). Naravno, u duhu onoga što smo do sada mogli da zaključimo, kazaćemo kako prva „greška“ jeste u tome što su pomenuti dopunski dijelovi (komplementi) uvršteni u sastav predikata¹⁰, i drugo, a što sami autori „kasnije“ i potvrđuju, dopuna u obliku *infinitiva*, te dopuna u prezentu sintaksički nikako ne mogu da budu ravnopravne. Naime, pod naslovom „Konstituentna vrednost i funkcije infinitivne jedinice“ (Ž. Stanojičić, Lj. Popović 2005:335), isiče se da se tom jedinicom iskazuje: „...sadržina neke situacije ili se situacija imenuje kao posebna pojava. To ovakvoj jedinici daje jednu vrstu *imeničke* konstituentne vrednosti, koja omogućava upotrebu u *dopunskim* funkcijama, ali i u funkciji *subjekta*.“ Također, nagla-

⁸ Za razliku od infinitiva koji ima osobine i supstantiva i verbativa.

⁹ Iako to autor eksplicitno ne navodi, taj slučaj tjera nas na pomisao da se možda hoće reći da su prethodni primjeri ustvari fraze – Pružiti ruku = Pomoći, Dignuti glavu = Uzoholiti se, i sl.? No, pitanje je koliko sintaksa može da odgovori baš na ovu dilemu, i nije li to posao leksikologa? Šta je „posao“ sintakse, zna se.

¹⁰ Slično kao kod već spomenutog primjera u: Lalević (94).

šava se da se „infinitiv javlja kao OBJEKATSKA DOPUNA (INFINITIVNI PRAVI OBJEKAT) uz razne glagole“ (Ž. Stanojić, Lj. Popović 2005:335). Uporedimo li ovo s prethodno rečenim, pokazaće se jasne kontradikcije. Naravno u primjerima koji se navode, od kojih je jedan dosta sličan pomenutom primjeru „složenog predikata“. Uporedi: *Ivan je hteo da kupi karte za bioskop*, str. 256 (što je po autorima „složeni predikat“) sa: *Marko je želeo krenuti kući*, str. 335 (za što autori tvrde da nije složeni predikat, tj. da odgovara spoju predikata sa objekatskom infinitivnom dopunom).

Nešto slično sintagmi „složeni predikat“, a vrijedno pažnje, spominje se u *Gramatici srpskohrvatskog jezika za strance* (Mrazović – Vukadinović, 1990), a to je „glagolski kompleks“. Međutim, treba reći da se pod glagolskim kompleksom pritom ubrajaju i svi složeni glagolski oblici, što bi, ako bismo „glagolski kompleks“ smatrali složenim predikatom, značilo da bi u rečenicama s ličnim glagolskim oblikom u perfektu, futuru, i sl., tipa: *On je došao*, *Ona će doći* itd, mogli pronaći „složeni“ predikat? Naravno, znano je da se tipologija predikata ne mjenja zavisno od upotrebe različitih glagolskih oblika, naprotiv.¹¹

Dakle, kada su u pitanju spojevi dva glagola kao upravnog elementa i dopune u vidu infinitiva ili konstrukcije „da+prezent“, ako primijenimo sintaksički kriterij, jasno je da takvi spojevi ne mogu da budu „složeni predikat“, pogotovo i nikako u slučaju obje dopune. Infinitivna dopuna kako je već pokazano dolazi u formi objekatske dopune. Dopuna u prezentu koji za razliku od infinitiva ima obilježje predikativnosti, tvori novu predikatnu klauzu, tj. novi predikat. Ono što nije slučaj kod većine naših autora kada je u pitanju obrada tih i takvih primjera, treba reći da se tim pristupom jasno izdiferencirala još jedna važna stvar. A, to je pitanje granice između proste (proširene) i složene rečenice. U svom dosadašnjem pristupu, autori su u više navrata nemoćni da tu granicu odrede, naročito granicu između „složenog predikata“ i složene rečenice.¹²

Dakako, treba reći i to da je većina naših autora (valjda pod „uticajem“ gramatike engleskog jezika) naše modalne glagole svrstala u „defektne“, nepotpune i sl., ne uzimajući u obzir da (za razliku od engleskih) naši modalni glagoli bez razlike prema drugim samostalnim glagolima uglavnom isto tako imaju i oblike za sva vremena, lica i sl. (a daleko od toga da nemaju značenje). U engleskom se za pojedina vremena koriste odgovarajući supletivni oblici.

¹¹ Dakako, zanimljiva je odrednica „složeni“ glagolski oblik. Također, ako se pogleda u njegovu strukturu, sastavljen je od dva glagola. Međutim, treba razlikovati POMOĆNE, od drugih vrsta glagola, a tako i odgovarajuće spojeve s jednim ili drugim. (v. primjere 4. i 4a. u odjeljku 1.0.)

¹² Kada sam pisao o glagolima „ići“ i „imati“ kao upravnim glagolima kod nas, govorio sam o granici između složenog predikata i složene rečenice. (v. Hodžić: 2010). Sada, ovom prilikom nadopunjujem i revidiram svoje stajalište.

Također, često se kod raznih autora ne vidi razlika između modalnih i kopulativnih, naspram drugih prelaznih samostalnih glagola koji traže dopunu ili dodatak.¹³ (Više o tome v. Riđanović, 2003).

Općepoznato je da se glagoli koji su „sposobni“ da za sebe vežu *infinitiv* (ili *da+prezent*), odnosno, koji „moraju“ da za sebe vežu druge glagole kako bi smislaono upotpunili svoje značenje, nazivaju prosto *katentativni* (*lančani*) *glagoli*¹⁴, s razlikom što u engleskom jeziku nisu gramatički doslovno isti komplementi kao kod nas, i što se, u grupu katenativnih (ili konkatenativnih) glagola kod nas mogu ubrojiti i modalni i fazni glagoli kao njihova podgrupa, kao što to čini Riđanović (2003: 113). Dalje istraživanje po istom obrascu treba obaviti na primjeru tzv. *dekomponovanog* i *perifrastičnog* predikata.

Zaključak

Kada su u pitanju glagolske dopune i glagolski predikat, zaključujemo da se radi o složenim sintaksičkim glagolskim strukturama, odnosno, spojevima tipa „glagol+glagol“, tj, o spoju dva glagolska oblika. Pri tom je jedan glagol upravni, drugi dopunski. Upravni glagol je glagol u ličnom glagolskom obliku kojemu je verbatimna dopuna infinitiv ili konstrukcija *da+prezent*. Tu je riječ o katenativnom (lančanom) glagolu koji obuhvata i modalne i fazne glagole. Pošto oblik infinitiva ne može biti nosilac predikativnosti on postaje objekatskom dopunom (objektom) za odgovarajući predikat (upravni glagol). Konstrukcija *da+prezent* s upravnim glagolom pravi zavisnu komplementnu subordiniranu klauzu. Zato se kod takvih spojeva više glagola pojednostavljenim pristupom i strogo gramatičkim (sintaksičkim) kriterijem jasno može izdiferencirati granica (sastav) predikata, a to je lični glagolski oblik koji ima svoje značenje, a time se jasno zna i broj predikata, odnosno, granica između klauza u složenoj rečenici koja je omeđena upravo predikatima.

Literatura

- Bojan BELIĆ (2005): *Complement Verb Variation in Present-Day Serbian*; doktorska disertacija, mentor: Professor Brian D. Joseph, The Ohio State University, Columbus, OH, December 2005.
- Edita BRKIĆ (2011): *Tipologija predikata u književnoumjetničkom tekstu*, diplomski rad, Fakultet humanističkih nauka u Mostaru, (mentor: dr. Mirjana Popović).

¹³ Što je pokazao i M.Lalević s primjerom: On je iza kuće. – gdje „priznaje“ da „je“ znači „nalaziti se“, ali i da je ovaj drugi glagol također nepotpun?!

¹⁴ http://en.wiktionary.org/wiki/Appendix:English_catenative_verbs

- Emina HADŽIĆ (2011): *Složeni predikat u savremenom bosanskom jeziku*, magistarski rad u rukopisu, Filozofski fakultet u Sarajevu, (mentor: dr. Ismail Palić).
- Halid BULIĆ (2011): *Iz morfologije i sintakse savremenog bosanskog jezika*, Sarajevo: Slavistički komitet.
- Ivana LAZIĆ-KONIK (2006): „Struktura, funkcija i leksikografska obrada perifrastičnih predikata - na primerima iz dnevne štampe 2“, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, vol. 49, iss. 1, pp. 219-304, 2006.
- Ivana TRBOJEVIĆ-MILOŠEVIĆ (2004): *Modalnost, sud, iskaz*. Beograd: Filološki fakultet.
- Ivo PRANJKOVIĆ (1996): *Funkcionalni stilovi i sintaksa*, SL 41/42, 519-527 (1996).
- Jasmin HODŽIĆ (2010): „Glagoli ‘ići’ i ‘imati’ kao modifikatori glagolske radnje u sintaksi glagola i glagolskih oblika“. Istraživanja, *Časopis Fakulteta humanističkih nauka*, 5. 167-181.
- Jasmin HODŽIĆ (2011): „Oblici perfekta nekih modalnih glagola u funkciji iskazivanja sadašnje ili buduće radnje sa značenjem namjere, zahtjeva ili sugestije u gramatičkom sistemu bosanskog jezika“, u: *Mednarodna knjižna zbirka Zora*, br. 80. (str. 549-559) Ed. Marko Jesenšek. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Jasmina MOSKOVLJEVIĆ (2004): „On distribution of complementizers in contemporary Serbian 2“, *Južnoslovenski filolog*, iss. 60, pp. 57-65.
- Jelena PRTLJAGA (2011): *Deonička modalnost u engleskom i srpskom jeziku*, disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Josip SILIĆ i Ivo PRANJKOVIĆ (2005): *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga .
- Midhat RIĐANOVIĆ (1998): *Jezik i njegova struktura*, Treće izdanje. Sarajevo: Šahinpašić.
- Midhat RIĐANOVIĆ (2003): *Totalni promašaj*, [Prikaz gramatike bosanskog jezika Dž.Jahića, S.Halilovića, I.Palića], Drugo izdanje, Sarajevo: Šahinpašić.
- Midhat RIĐANOVIĆ (2007): *Praktična engleska gramatika: uz poređenja sa našim jezikom*. 2. dopunjeno izdanje. Sarajevo: Šahinpašić.
- Mihajlo STEVANOVIĆ (1989): *Savremeni srpskohrvatski jezik II, Sintaksa. (Gramatički sistemi i književnojezička norma)*, Četvrto izdanje. Beograd: Naučna knjiga.
- Milka IVIĆ (2008): *Lingvistički ogledi*; Treće, dopunjeno izdanje, Beograd: XX vek.

- Milorad RADOVANOVIĆ (2004): *Dekompozicija i univerbizacija*, Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, 2004, vol. 47, br. 1-2, str. 43-49.
- Miodrag S. LALEVIĆ (1957): *Priručnik za nastavu sintakse srpskohrvatskog jezika*: [Glavna pitanja], Beograd : Nolit.
- Mirko PETI (1976-77): *Predikatni proširak*, Jezik, 1, ,13-27, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Pavica, MRAZOVIĆ / Zora, VUKADINOVIĆ (1990): *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. Sremski Karlovci, Novi Sad: Dobra vest.
- Predrag PIPER (1999): *Analitički glagolski izrazi i dekomponovani predikati tipa 'izraziti zahvalnost'*. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, vol. 42, br. 1, str. 37-43.
- Snježana KODRIĆ (1995): *Relativna rečenica*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Snježana KORDIĆ (2002): *Riječi na granici punoznačnosti*, HSN, Zagreb.
- Vladislava RUŽIĆ (2006): *Dopunske rečenice u savremenom srpskom jeziku(1)*, Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, vol. 49, iss. 1, pp. 123-217, 2006.
- Vladislava RUŽIĆ (2007): *Dopunska klauza u sistemu zavisnih rečenica srpskog jezika*, Zbornik Matice srpske za slavistiku, 2007, iss. 71-72, pp. 329-341.
- Vladislava RUŽIĆ (2009): *Glagol tipa čekati kao upravni predikat*, Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, vol. 52, iss. 1, pp. 191-203.
- Živojin STANOJČIĆ/ Ljubomir POPOVIĆ (2005): *Gramatika srpskoga jezika, udžbenik za I, II, III i IV razred srednje škole*, Deseto izdanje, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Jasmin HODŽIĆ

VERBAL PREDICATE STRUCTURE: VERB COMPLEMENTS

With a view to elaborate this topic, certain syntactic criteria are taken into account with which the composition of verbal predicate as an independent sentence constituent can be established. There are some doubts in considering this issue, primarily about the relationship between verbal sentence constitu-

ents in complex syntactic structures. The dilemma arises due to a disproportion between the formal and figurative, i.e. grammatical and semantic criteria. Thus, on this occasion an overview is provided of some theoretical assumptions about the verb predicate and its complements.

Key words: *verbal predicate, complementation, nominalization, complex sentences, grammar, semantics*